

СЛОБОДЯН М.В.

(Національний ун-т «Острозька академія»)

**ОБ'ЄКТИВАЦІЯ КОНЦЕПТУ MONEY
ЗАСОБАМИ РОЗМОВНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

The article is dedicated to the analyses of the verbalization of concept MONEY by means of English slanted language. As the result of the analyses there were stated more than ten core conceptual features in the structure of the investigated concept. Besides, the doubled attitude towards money and the importance of this concept in general value system of the English speaking society is revealed.

Key words: *concept, conceptual feature, slanted language.*

Дослідження окремих концептів та особливостей мовних картин світу різних народів загалом здійснюється на матеріалі мовних засобів, адже саме у мовній формі відображено когнітивний процес мислення, саме слово та його семантика є єдиним можливим засобом дослідження концепту з точки зору когнітивної лінгвістики. «Лексичне значення корелює з концептом, що уможлиблює реконструкцію концепту через його мовне висловлення» [Бессонова 2002, с. 37]. Семантика сукупності ключових слів та їх синонімів дозволяє виділити найбільш суттєві ознаки, які належать до так званого ядра концепту [Стернин 2001, с. 61]. Особливо цікавим з точки зору побудови структури концепту MONEY є пласт лексичних одиниць – розмовних варіантів найменування грошей, вживання яких донедавна приписувалось «низьким», маргінальним прошаркам суспільства та мотивувало відповідне нехтування у лінгвістиці. Сучасні лінгвістичні дослідження відзначають, що засоби розмовної мови відомі та активно вживаються її носіями для полегшення спілкування, роз'яснення, надання мові влучності та прояву солідарності, складаючи, таким чином, невід'ємну частину засобів мовної об'єктивації картини світу досліджуваного соціуму [DCS 2007, с. v].

Дослідженню окремих концептів у національній свідомості та зіставному вивченню концептів в рамках когнітивного підходу присвячено ряд робіт українських та зарубіжних вчених Ю.С.Белозьорової, І.О. Голубовської, О.В.Городецької, І.В.Змієвої, А.М.Приходько, В.Ф.Старко та ін. Зокрема концепт MONEY був об'єктом досліджень російських вчених Н.Е. Агаркової, Н.А. Майоренко, С.Б. Куций та Є.Н. Учайкіної, які здійснили опис та структурували його складові WEALTH та POVERTY у синхронному та діахронному зрізі, на матеріалі як американського варіанту англійської мови, так і у аспекті зіставлення з іншими європейськими мовами.

Об'єктом дослідження цієї статті виступає концепт MONEY в англійській мовній картині світу. *Предметом* – лексико-когнітивна характеристика структури цього концепту.

Аналіз наукової літератури по цій темі дозволяє стверджувати, що MONEY є одним із універсальних концептів та дозволяє виявити вагомі складові ціннісної системи британського суспільства. Отже, *актуальність* дослідження саме цього концепту у рамках даної роботи зумовлена безумовно великою роллю, яку гроші та грошові відносини відіграють у мовній картині світу будь-якого сучасного соціуму. При цьому, дослідження найменувань грошей уже проводилось на матеріалі американського варіанту англійської мови, зокрема російськими лінгвістами Н.Е.Агарковою та М.П.Клименком [Агаркова 2001; Клименко 2003]. За висновком

дослідників процес номінації проходить на основі асоціативних зв'язків між мовним вираженням поняття грошей та індивідуальним досвідом використання цих знаків. Проте, у центрі уваги цих лінгвістів знаходилося групування лексем-вербалізаторів за асоціативним та тематичним принципами. Метою ж цієї розвідки є виокремлення ознак концепту MONEY на основі семантики розмовних засобів його вербалізації та подальша побудова його структури. Таким чином, завдання що розв'язуватимуться: проаналізувати розмовні засоби об'єктивації досліджуваного концепту та виявити концептуальні ознаки, виражені у їх семантиці; на основі отриманих результатів відтворити структуру концепту в картині світу англomовного соціуму. Під когнітивною ознакою ми, вслід за З.Д.Поповою розуміємо «окрему ознаку об'єкту, відображену в структурі досліджуваного концепту», яка формує зміст концепту та виявляється в результаті семантичного аналізу номінативного поля концепту (цитата за Л.В. Адоніною) [Адоніна 2007, с. 273].

Матеріалом статті стала сукупність розмовних засобів об'єктивації концепту MONEY, виділених методом суцільної вибірки із лексикографічних джерел: Dictionary of Contemporary Slang, McGraw-Hill's Essential American Slang Dictionary, NTC's Dictionary of American Slang and Colloquial Expressions та Oxford Learner's Thesaurus.

Увесь пласт розмовних засобів об'єктивації досліджуваного концепту можна умовно поділити на групи на основі спільних асоціативних основ їх походження. Природно, що до першої групи належать назви сучасних та колишніх грошових одиниць англomовних країн, походження значення яких пояснюється явищем метонімії, а саме, перенесенні назви об'єкту на матеріальну форму його вираження. Передусім це назва *quid* (та похідні форми *quidlets* та *squids*), що вживається у розмовній мові на позначення монети номіналом 1 фунт стерлінгів та подібні назви банкнот номіналом у 5, 10 та 20 фунтів – *five quid (a fiver)*, *ten quid (a tenner)* та *a twenty quid*. Згідно Dictionary of Contemporary Slang, *quid* (від латинського *what*) є синонімом *wherewithal* (засоби) або частиною виразу *quid pro quo*, що був присутній на старих британських банкнотах – *I promise to pay the bearer the sum of quid pro quo*. До виділеної групи віднесемо також назви колишніх британських монет різного номіналу (*farthing, shilling, bob, copper*), які збереглися у сучасній розмовній англійській як позначення маленької суми грошей. Наприклад, *farthing* – це назва колишньої британської монети номіналом у чверть пенні, яка була вилучена з обігу у 1961р. Лексема *copper* спочатку позначала у британському варіанті англійської мови мідну монету низької вартості, а згодом також почала вживатися на позначення незначної суми грошей. Те саме можна сказати про *shilling* (у розмовній мові *bob*) – Британську монету вартістю 12 пенсів, вилучену у 1971р., яка досі є основною грошовою одиницею Кенії, Уганди і Танзанії, та *guinea* – колишню монету номіналом у 21 шилінг. Таким чином найменування грошей назвами монет низької вартості реалізує концептуальну ознаку «невелика сума грошей».

Оскільки етнічний склад населення Великобританії та США досить різноманітний, то для вираження концепту MONEY вживається чимало назв колишніх або сучасних грошових засобів інших національних груп та народів, як от *pelf, dosh, spondulicks (spondoolicks), spoon, wampum, wamba (womba), moolah (moola), mazooma (mazuma or mazulla), loot, gelt, dinero, shekels, ducats (duc-ducs)*. Так, *pelf* походить від середньо англійської лексеми *pelfre*, що означала військову здобич, а походження розмовної лексеми *dosh* автори Dictionary of Contemporary Slang пов'язують зі старим африканським колоніальним терміном *dash*, який означав чайові чи хабар або ж з

лексемою *doss* у значенні ціни за ночівлю. Група лексем *moolah (moola)*, *wampum*, *wamba (womba)*, що мають спільне значення «гроші», походять з мови американських індіанців, у якій означали засоби платежу (намиста чи пояси з ракушок, що виконували роль прикрас та грошей). У британській англійській функціонують варіанти цього жаргонізму *wamba* та *womba*, вперше зафіксовані як арго лондонського робочого класу у 1988-89рр. Те саме можна сказати про *moolah* або *moola* – жаргонізм, що функціонує і в британському і в американському варіанті англійської мови.

Інші лексичні засоби цієї групи були з деякими змінами запозичені в англійську з інших світових мов, де функціонували як назви грошових одиниць (*shekels*, *mazooma (mazuma)* з ідиш та *dinero*, *ducats (duc-ducs)* з іспанської), здобич (*loot* з гінді), та інших засобів платежу (*spondulicks*, *spondoolicks*, *spoon* з грецької «ракушки»). Щодо походження жаргонізму *gelt*, є припущення, що це слово було взяте прямо з ідиш або німецької та використовувалось у значенні «золото, гроші» у всіх англосовітських країнах принаймні з XVII ст. Значна кількість жаргонізмів на позначення грошей, що походять з ідиш пояснюється асоціацією з євреями, які у всіх країнах світу займають особливе місце у сфері грошових відносин, а запозичення назв іспанських, грецьких та індійських грошових одиниць свідчить про активні торгово-фінансові відносини, які пов'язували, свого часу, Англію та ці країни. Семантика виділених лексем у мові запозичення дозволяє виділити такі ознаки досліджуваного концепту як «засіб платежу», «чайові», «хабар», «здобич».

Багато засобів об'єктивації концепту MONEY можна об'єднати на основі спільно вираженої ознаки «продукт першої необхідності». Сюди віднесемо лексему *the necessary* та інші найменування грошей, пов'язані з продуктами харчування, оскільки вони є першим необхідним людині для виживання засобом – *bread*, *long bread*, *cake*, *dough (do-re-mi)*, *chips*, *potatoes*, *bees 'n' honey*, *lolly*. Назви згаданих продуктів можна умовно співвіднести із трьома групами харчів, які високо цінуються не лише носіями англійської мови – це хліб, картопля та солодощі. Так звані «хлібні» позначення грошей – *bread*, *dough (do-re-mi)*, *cake* є розповсюдженими у розмовній англійській мові як Великобританії так і США. Найдавнішим та найпопулярнішим американським жаргонізмом цієї групи, який був у вжитку починаючи з XIX ст. та закінчуючи серединою 60их рр. XX ст. вважається *dough*. Сучасними синонімами *dough* виступають *bread* та його варіант *long bread*. Як каламбур до *dough* виник жаргонізм *do-re-mi*, який вживається у сучасному варіанті американської англійської. Ще одне розмовне найменування грошей – жаргонізм *cake*, який уперше був зафіксований у розмовній мові афроамериканців у 60их рр. та популярний досі у жаргоні студентів. Етимологія жаргонізмів *chips* та *potatoes*, які вперше з'явилися у Великобританії, не встановлена достовірно. Проте існує припущення, що вона пов'язана з розумінням картоплі (так як і хліба) як основного продукту харчування у часи Другої світової війни. Саме в цей час жаргонізм *potatoes* був поширений у британській армії, означаючи багатство та його власника. З 90их рр. XX ст. значення цієї лексеми поширюється також на гроші або банкноти. Набуття цими лексемами додаткового значення «гроші, дохід» легко пояснюється ставленням у суспільстві до грошей, як чогось дуже необхідного сучасній людині.

Семантика найменувань грошей в розмовному варіанті англійської мови часто пов'язана зі сферою азартних ігор. Це легко пояснити, адже метою азартної гри є виграти гроші. Таким чином, на позначення грошей та банкнот виникли розмовні назви американських грошей *buck*, *bones*, *rockes*, *dib* та *jack*, початкове значення яких

відноситься до найменування фішок у грі або, власне, самої гри та реалізує ще одну концептуальну ознаку «засіб розрахунку в азартних іграх».

Велика група жаргонізмів на позначення грошей або окремих грошових знаків в англійській мові виникла на основі асоціації з кольором. Оскільки банкноти США усіх номіналів переважно зелені, а у Великобританії банкноти номіналом у 1 фунт теж були зеленими до 80-их рр. XX ст., то серед засобів англійського сленгу знаходимо чимало «зелених» найменувань грошей – *green, green stuff, greenback, greenie, long green, green folding, green paper, cabbage, lettuce, spinach, broccoli*. При цьому відношення до зеленого кольору у семантиці цих лексем визначається не лише через пряму номінацію прикметником *green*, але й на основі загальноприйнятних знань про зовнішні характеристики рослин *cabbage, lettuce, spinach* та *broccoli*, які, як відомо, мають зелене соковите листя. Отже носії мови надають грошам ознаки «зелені», що є характерною особливістю концепту MONEY в англійському соціумі.

Ще одна група жаргонізмів на позначення грошей виникли на основі асоціації у носіїв мови з певними властивостями паперових та металевих грошей та аспектами їх використання. Так, найменування грошей за допомогою виразу *cash flow* передає уявлення про їх «плинність», тобто властивість швидко витратитись; лексеми *scratch, smash* та *shrapnel* як найменування дрібних частин та уламків виражають ознаку низької вартості грошей; назва *chink* («гроші» та «дрібні гроші») – ознака «дзвінкі». Разом з тим, вживання лексеми *rhino* у значенні грошей пов'язують із цінністю, яку свого часу мав ріг носорога (*rhinoceros*), або з уявленням про цю тварину як символ багатства та розкоші. Про те, що в англійському соціумі концепту MONEY приписується ознака «важливість, цінність» свідчить і найменування суми у тисячу фунтів або доларів лексемою *grand*, пряме значення якої «чудовий, важливий, поважний» безумовно надає ставленню до грошей позитивного відтінку.

Такі розмовні назви грошей як *slug* («металевий жетон»), *slip* («аркуш, смужка паперу») та *kite* («повітряний змій») реалізують концептуальну ознаку «фальшиві гроші», зумовлену невідповідністю прямих значень цих лексем традиційним уявленням про засоби платежу.

Отже, чимало розмовних засобів, які виражають концепт MONEY в англійському соціумі є насамперед назвами історичних та сучасних грошових одиниць, а також лексемами, значення яких виникло на основі загальноприйнятих асоціацій носіїв мови. При найменуванні грошей у представників англійського соціуму активізуються асоціації з матеріалом, кольором, зовнішнім виглядом, застосуванням (як фішки в азартних іграх, засіб платежу, хабар та ін.) та властивостями паперових та металевих форм грошей. Загалом, гроші сприймаються носіями англійської мови досить неоднозначно –

як негативно (швидкоплинні, фальшиві), так і позитивно, при чому переважно з позитивної точки зору як один із найнеобхідніших, найцінніших для людини засобів, що порівнюються із основними продуктами харчування (*bread, cake, chips, potatoes, honey* та ін.) та предметами розкоші (*rhino, grand*).

Проведений аналіз розмовних найменувань грошей також дозволяє виокремити у складі концепту MONEY такі основні ознаки як: «невелика сума грошей», «засіб платежу», «чайові», «хабар», «здобич», «дохід», «засіб першої необхідності», «засіб розрахунку в азартних іграх», «фальшиві гроші», «символ багатства та розкоші», «цінність», «зелені платіжні засоби», «дзвінкі платіжні засоби» та «швидкоплинні ресурси». У перспективі запланована подальша розробка структури цього концепту у

складі концепту MONETARY RELATIONS, що є важливим кроком до відтворення системи суспільно-ціннісних відносин в англомовному соціумі.

Література

Агаркова Н.Э. Концепт «Деньги» как фрагмент английской языковой картины мира (на материале американского варианта английского языка) // Диссертация на соискание ученой степени кандидата филол. наук: спец. 10.02.04. «Германские языки» / Н.Э. Агаркова – Иркутск, 2001. – 171с. *Адолина Л.В.* Методика концептуального анализа (на примере концепта ЖЕНЩИНА) // ученые записки Таврического национального университета им. В.И.Вернадского. – 2007. - №1. – С.272-282. *Бессонова О.Л.* Оцінний тезаурус англійської мови: когнітивно-гендерні аспекти: Монографія. – Донецьк: ДонНУ, 2002. – 362 с. *Клименко М.П.* Лингвокультурологические, когнитивные и переводоведческие аспекты тематической группы «Деньги США»/ Дисс. канд. филол. наук: 10.02.20/ Московский государственный областной университет. – Москва, 2003. – 190с. *Стернин И.А.* Методика исследования структуры концепта / И.А. Стернин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики: научное издание/ Под ред. И.А.Стернина. – Воронежский государственный университет, 2001. – С.58-71.

Лексикографічні джерела

Dictionary of Contemporary Slang. The third edition. [by Tony Thorne]. – London: A&C Black Publishers Ltd, 2007. – 494p. *McGraw-Hill's Essential American Slang Dictionary: The Up-to Date Guide to the Slang of Modern American English.* The second edition. [by Richard A. Spears, Ph.D.]. – McGraw Hill, 2007. – 239p. *NTC's Dictionary of American Slang and Colloquial Expressions: The Most Practical Reference for the Informal Expressions of Contemporary American English.* The third edition. [by Richard A. Spears, Ph.D.]. – NTC Publishing Group, 2000. – 560p. *Oxford Learner's Thesaurus. A Dictionary of Synonyms.* – Oxford University Press, 2008. – 1008.

ХАДЖИКОВА Н.Г.
(Запорожский нац. ун-т)

ПОНИМАНИЕ И ИНТЕНЦИЯ КАК ФАКТОРЫ ДОСТИЖЕНИЯ КОНСЕНСУСА (НА МАТЕРИАЛЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА)

The article deals with the study of understanding and intention as the main factors in achievement of consensus. There are pointed out psychologic, pragmatic and cognitive aspects of these notions in a scientific paradigm. It was established understanding and intention influence and determine actualization of a category of consensus as a marker of successful communication in discourse.

Key words: *understanding, intention, discourse.*

Глубокие социальные трансформации, происходящие в последнее время, проявляются в определенной дестабилизации общества. Характер происходящих в социуме процессов, влияющих на достижение консенсуса, и недостаточная исследованность обуславливает актуальность проблемы консенсуса. Это приводит к тому, что внимание исследователей все более фокусируется на проблемах